

„Korfanty. Silna bestia” Józefa Krzyka i Barbary Szmatoch, czyli opowieść o zapomnianym ojcu niepodległości [Józef Krzyk, Barbara Szmatoch, *Korfanty. Silna Bestia*, Katowice 2020, ss. 343]

Wojciecha Korfantego niewątpliwie uznać można za jednego z najrzadziej przywoływanych, a jednocześnie najmniej znanych w polskim społeczeństwie polityków działających na początku XX wieku, a szczególnie intensywnie – na niedługo przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 roku. Od niedawna natomiast wzrosło zainteresowanie postacią Korfantego,

a polska polityka historyczna zaczęła umieszczać osobę dyktatora III powstania śląskiego w dosyć wąskim katalogu osobistości, określanych także mianem „ojców polskiej niepodległości”. Tak więc do katalogu polityków formatu Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego czy Wincentego Witosa, stopniowo dołącza się również największego orędownika sprawy śląskiej w czasach odbudowy państwa polskiego – Wojciecha Korfantego. Wraz z innymi ojcami niepodległości stał się on bowiem bohaterem ulicznych kampanii kulturalno-społecznych, mających na celu poszerzenie wiedzy o historii Polski początku XX wieku, np. na ulicach Lublina. W Warszawie 25 października 2019 roku odsłonięto pomnik upamiętniający postać wielkiego Ślązaka, a stało się to w 101. rocznicę przemówienia Korfantego w niemieckim Reichstagu, w roku 80. rocznicy jego śmierci oraz setnej rocznicy wybuchu I powstania śląskiego. Natomiast rok 2019 został ustanowiony przez Sejm RP Rokiem Powstań Śląskich¹. W związku z tym, jako ukoronowanie procesu stopniowego dodawania śląskiego bohatera narodowego w poczet ojców niepodległości, uznać można wydanie najnowszej biografii, opowiadającej o życiu i dokonaniach Korfantego – publikacji Józefa Krzyka i Barbary Szmatoch *Korfanty. Silna bestia*, wydanej w 2020 roku w Katowicach przez Wydawnictwo Post Factum, należące do Grupy Wydawniczej Sonia Draga. Krótką, ale jakże znaczącą recenzję wspomnianej książki stanowi fragment wstępu napisany przez wnuka bohatera biografii – Feliksa Korfantego:

„Książek opisujących Jego [Wojciecha Korfantego – M.J.] życie i dokonania nie ma zbyt wielu, więc tym bardziej się cieszę, że został przypomniany w tak obszernej formie. Mam nadzieję, że ta pozycja przybliży postać mojego Dziadka nie tylko Czytelnikom, ale także mnie. Wiem już, że nie jest to laurka, że książka odkrywa

¹ <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/prezydent-odsloniecie-pomnik-wojciech-korfanty,1541> [dostęp 30.12.2021].

epizody z jego życia, których wolałbym nie poznać. Jednak nie ma ludzi bez skazy [...]. Wiem, że ta książka prezentuje uczciwy i rzetelny obraz człowieka, którego bezkompromisowość doprowadziła do rzeczy wielkich”².

Autorzy, którzy postanowili na nowo rozprawić się z kontrowersyjną i budzącą skrajne emocje historią życia Korfante³, są dziennikarzami i publicystami „Gazety Wyborczej” w Katowicach. Józef Krzyk, posiadający wykształcenie historyczne, jest również autorem kilku książek poświęconych powstaniom śląskim, a konkretnie takich publikacji jak *Wojna papierowa* i *Spacernik powstańczy*. Ponadto J. Krzyk pasjonuje się także tematyką epidemii w ujęciu historycznym (*Plagi. Historia bez końca*)⁴. Podobnie felietonistka „Gazety Wyborczej” Barbara Szmatoch, w swoim dorobku posiada zarówno prace poświęcone powstaniom śląskim i ich uczestnikom, jak też badaniom językoznawczym nad stanem gwary śląskiej (*Wihajster do godki, Katowickie dziedzictwo, Sekrety Katowic oraz Katowice, których nie ma*)⁵. *Korfanty. Silna bestia* jest zatem pracą opowiadającą o życiu największego z Ślązaków, napisaną przez osoby postacią Korfante⁶ najbardziej zafascynowane, tj. przez samych Górnos Ślązaków.

Wojciech Korfanty zarówno za życia jak i po śmierci budził skrajne emocje polityków, historyków, a także zwykłych obywateli. Uwielbienie dla jego osoby niejednokrotnie przeplatało się z nienawiścią. Jak twierdzi Miłosz Skrzypek: „Dla jednych był narodowym bohaterem, mężem opatrnościowym Górnego Śląska i Polski, dla drugih – typem politycznego awanturnika zdradzającego sprawę i ludzi w imię własnych, partykularnych interesów oraz ambicji politycznych”⁶.

Mimo to, śląski komisarz plebiscytowy oraz jego dokonania nie są popularnym tematem prac historycznych, zarówno naukowych, jak i popularnonaukowych. Stan badań nad postacią Korfante⁷, bezpośrednio przed wydaniem recenzowanej publikacji, wydawał się w dużej mierze niewystarczający, co spowodowane jest m.in. brakiem źródeł dotyczących tej postaci. W tym miejscu warto bowiem wspomnieć, że do dnia dzisiejszego nie zachowały się prywatne zapiski Korfante⁸, a dostęp do członków jego rodziny, zamieszkałej po wojnie w Stanach Zjednoczonych, przez wiele lat był utrudniony. Z publikacji o charakterze biograficznym wymienić należy krótką pracę autorstwa Miłosza Skrzypka pt. *Wojciech Korfanty* (32 ss.), wydaną przez Wydawnictwo Sejmowe, zapewne w celu popularyzacji wiedzy o „śląskim dyktatorze”⁹. Podobną pod względem długości pracę o charakterze jedynie streszczenia stanowi publikacja wydana przez Muzeum Historii Katowic, autorstwa Jadwigi Lipońskiej-Sajdak pt. *Korfanty w anegdocie*⁸ (64 ss.), wyposażona w bardzo interesujący i bogaty materiał ilustracyjny. Na temat Korfante⁹ powstały również znacznie obszerniejsze prace o charakterze typowo biograficznym. Warto przywołać pracę Jana Lewandowskiego – *Wojciech Korfanty*⁹ (183 ss.) oraz

² F. Korfanty, *Wstęp* [w:] *Korfanty. Silna Bestia*, Katowice 2020.

³ M. Skrzypek, *Wojciech Korfanty*, Warszawa 2009.

⁴ <https://soniadruga.pl/autorzy/jozef-krzyk> [dostęp 30.12.2021].

⁵ <https://postfactum.com.pl/autorzy-4/barbara-szmatloch-1> [dostęp 30.12.2021].

⁶ M. Skrzypek, *op. cit.*

⁷ *Ibidem*.

⁸ J. Lipońska-Sajdak, *Korfanty w anegdocie*, Katowice 2009.

⁹ J. F. Lewandowski, *Wojciech Korfanty*, Chorzów 2009

biografię autorstwa Mariana Orzechowskiego pt. *Wojciech Korfanty: biografia polityczna*¹⁰ (441 ss.). Ta ostatnia do dnia dzisiejszego stanowi najbardziej obszerną książkę opowiadającą o życiu tego polityka. Postać Korfatego, tj. najsłynniejszego przedstawiciela polskiej chrześcijańskiej demokracji, stała się również tematem kilku prac z zakresu politologii czy nauk o doktrynach polityczno-prawnych¹¹.

Autorzy recenzowanej biografii w swoich badaniach skorzystali z szerokiego katalogu źródeł i opracowań, które zostały wymienione w uporządkowanej i podzielonej na sekcje bibliografii, znajdującej się na końcu książki. Materiał źródłowy w dużej mierze oparty został na prasie z początku XX wieku, a między innymi na takich tytułach jak „Dziennik Berliński”, „Głos Lubelski” czy „Goniec Wielkopolski”, a także „Górnoślązak” oraz „Polonia”, przy których redagowaniu pracował sam Wojciech Korfanty. Ze źródeł drukowanych wymienić należy również wydawnictwa źródłowe zawierające przemówienia sejmowe Korfatego, a to właśnie na mównicy parlamentarnej w Reichstagu, Sejmie Śląskim czy w polskim Senacie ten polityk najczęściej ukazywał swój potencjał krasomówczy, ale również listy adresowane do przyjaciół, znajomych i współpracowników dyktatora. Z drugiej strony, zasób źródeł materialnych pozostałych po Korfantym jest stosunkowo niewielki, a jest to spowodowane zaginięciem większości dobytku rodziny Korfantych w czasie okupacji niemieckiej w latach II wojny światowej. W przypadku braku notatek autorstwa samego polityka, autorzy skorzystali również z pamiętników postaci dzielących z nim doświadczenia charakterystyczne dla ówczesnej epoki, a konkretnie z zapisków Ignacego Daszyńskiego czy Wincentego Witosa. Te ostatnie są szczególnie istotne dla okresu, gdy Korfanty i Witos przebywali na emigracji w Czechosłowacji w latach 1935–1939¹².

Struktura recenzowanej pracy ma charakter typowo chronologiczny, charakterystyczny dla większości biografii. W kolejnych rozdziałach autorzy opisują losy Wojciecha Korfatego, przedstawiając podstawową faktografię, ale posługują się oni również dużą ilością cytatów źródłowych, co sprawia, że obraz ówczesnej sytuacji staje się kompletny, a zarazem wieloaspektowy. Poszczególne rozdziały, zostały odpowiednio, ale i niejednoznacznie zatytułowane, nierzadko dzielą się również na podrozdziały, w których przedstawiane są inne wątki konkretnej sprawy, której tematykę opisuje rozdział. Właściwa treść pracy poprzedzona została krótkim wstępem napisanym przez wnuka Wojciecha Korfatego – Feliksa, który przedstawia biografię jako rzetelną pracę, opisującą zarówno pozytywne jak i negatywne strony historii jego dziadka. Książka *Korfanty. Silna bestia* powstała zatem za aprobatą i przy współpracy obecnie żyjących potomków dyktatora III powstania śląskiego. Znamienne jest, że ostatni rozdział biografii, zatytułowany *Smutny koniec* przedstawia również skróconą historię potomków Wojciecha Korfatego, poczynsz

¹⁰ M. Orzechowski, *Wojciech Korfanty: biografia polityczna*, Wrocław 1975.

¹¹ Z prac o tym charakterze należy wymienić przede wszystkim publikacje: E. Baławajder, przedm. D. Zimoń, *Wojciech Korfanty: myśl katolicko-społeczna i działalność*, Katowice 2001; M. M. Drozdowski, *Śląsk w polskiej myśli społeczno-politycznej XX wieku: w 90. Rocznice powrotu Górnego Śląska do Polski*, Warszawa 2011; a także wydanie zawierające wybrane przykłady katolicko-społecznej publicystyki polityka: Wojciech Korfanty, *Naród, państwo, Kościół: wybór publicystyki katolicko-społecznej*, red. E. Baławajder, Katowice 2016.

¹² J. Lewandowski, *op. cit.*, s. 140.

od jego śmierci w 1939 roku. Praca Józefa Krzyka i Barbary Szmatloch stała się tym samym monografią poświęconą całemu rodowi Korfانتych, skończywszy na obecnie żyjących jego przedstawicielach. Na końcu książki autorzy umieścili selektywną i skrupulatnie opracowaną bibliografię, indeks osobowy, a także drzewo genealogiczne rodziny Korfانتych, obejmujące swym zasięgiem chronologicznym okres od początku wieku XIX.

Korfanty. Silna bestia to praca obszerna, szczegółowa oraz kompletna. Każdy istotny etap życia niedoszłego premiera Drugiej Rzeczypospolitej został dokładnie opisany, z dużą ilością szczegółów, cytatów źródłowych i komentarzy z epoki. Co ważniejsze, kolejne rozdziały czyta się nie jak kalendarium życia z dużą ilością dat, ale raczej jak powieść, w której opowiadana historia nabiera tempa, prowadzi czytelnika do punktu kulminacyjnego, a następnie zwalnia, pozwalając czytającemu biografii na refleksję. Mała ilość dat ma także oczywiście pewne wady. Niekiedy czytelnik może ulec dezorientacji z powodu dużej liczby szczegółów i dygresji, które trudno umiejscowić w chronologii życia Korfانتego. Należy się jednak zastanowić, czy datowanie każdego wydarzenia z życia tego polityka jest czynnikiem niezbędnym dla większości czytelników, którzy chcieliby zapoznać się z jego dokonaniem.

Jak we wstępie wspomniał Feliks Korfanty, książka nie stanowi laurki, której jedynym celem miałyby być upamiętnienie wielkiego Polaka, jakim niewątpliwie był jego dziadek¹³. Autorzy jednak wnikają w życie Korfانتego głębiej, ukazując nie tylko wydarzenia chwalebne i wymieniane w podręcznikach do historii, ale wspominają również o jego trudnym i awanturniczym charakterze, skłonnościach do dominacji nad współpracownikami, uzależnieniu od papierosów czy braku umiejętności przyznawania się do błędu. Książka opisuje również momenty dla Korfانتego najtrudniejsze, jak plebiscyt na Górnym Śląsku i III powstanie śląskie, emigrację w Czechosłowacji czy słynny pobyt w twierdzy brzeskiej, który dla Korfانتego stał się punktem zwrotnym w jego życiu, na zawsze odmieniając charakter i spojrzenie na świat. Żałuję natomiast, że autorom nie udało się szerzej i w sposób bardziej szczegółowy nakreślić genezy konfliktu między dwoma ojcami niepodległości, a konkretnie Józefem Piłsudskim i Wojciechem Korfانتym. W pewnym okresie Drugiej Rzeczypospolitej Korfanty, jako przywódca polskiej chadecji, był jednym z najbardziej liczących się przeciwników Sanacji i władzy Pierwszego Marszałka Polski¹⁴. Na osobisty rozkaz Piłsudskiego został również zesłany do twierdzy brzeskiej. Z drugiej strony, niezwykle trudno jest przeanalizować sposób myślenia ludzi, którzy już nie żyją, więc zapewne nigdy nie dowiemy się, co dokładnie stało za wzajemną nienawiścią obu polityków.

Warto dodać, że biografia zaopatrzona została również w materiał ikonograficzny w postaci dwóch wkładek z czarno-białymi fotografiami, pochodzącymi z epoki, a dokumentującymi najistotniejsze wydarzenia z życia Wojciecha Korfانتego. Co ciekawe, na ich podstawie możliwe jest przeanalizowanie metod, za pomocą których w latach trzydziestych dwudziestego wieku władze sanacyjne próbowały

¹³ F. Korfanty, *op. cit.*

¹⁴ J. Lewandowski, *op. cit.*, s. 116–122.

umniejszać wagę dziejową śląskiego polityka dla budowy Drugiej Rzeczypospolitej, np. poprzez odpowiednie retuszowanie i kadrowanie zdjęć.

Na zakończenie należy wspomnieć także o oprawie i okładce książki. Biografia wydana została w twardej i solidnej oprawie. Okładki i grzbiet utrzymane zostały w czarno-zółtej kolorystyce, charakterystycznej dla książek wydawanych przez wydawnictwo Post Factum

Podsumowując, *Korfanty. Silna bestia* jest pracą interesującą, opartą na zróżnicowanym materiale źródłowym, a co najważniejsze – bardzo przystępną w odbiorze, a więc pozbawioną skomplikowanego języka i nadmiaru szczegółów. Książki tego rodzaju, napisane w sposób nieudolny, mogą łatwo stać się liniowymi kalendariami wymieniającymi najważniejsze wydarzenia z życia analizowanej postaci. Książka Józefa Krzyka i Barbary Szmatoch jednak taka nie jest, zarówno dzięki swoim rozmiarom, jak i bardzo przyjemnej dla czytelnika narracji. Myślę, że jest to książka potrzebna, na nowo wypełniająca lukę w polskiej koncepcji polityki historycznej, a tym samym upamiętniająca postać największego Ślązaka okresu międzywojennego. W tym momencie Wojciech Korfanty na równi z Piłsudskim, Dmowskim czy Witosem może być uznawany za jednego z ojców polskiej niepodległości, a książka dwojga śląskich autorów pozwoli czytelnikom na poznanie blasków i cieni z życia najwybitniejszego polskiego chrześcijańskiego demokraty.

Mateusz Jeleń

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Bibliografia

OPRACOWANIA

- Balawajder Edward, przedm. Zimoń Damian, *Wojciech Korfanty: myśl katolicko-społeczna i działalność*, Katowice 2001.
- Drozdowski Marian Marek, *Śląsk w polskiej myśli społeczno-politycznej XX wieku: w 90. Rocznicę powrotu Górnego Śląska do Polski*, Warszawa 2011.
- Korfanty Wojciech, *Naród, państwo, Kościół: wybór publicystyki katolicko-społecznej*, red. Balawajder Edward, Katowice 2016.
- Krzyk J., Szmatoch B., *Korfanty. Silna bestia*, Katowice 2020.
- Skrzypek M., *Wojciech Korfanty*, Warszawa 2009.
- Lipońska-Sajdak J., *Korfanty w anegdocie*, Katowice 2009.
- Lewandowski J. F., *Wojciech Korfanty*, Chorzów 2009.
- Orzechowski M., *Wojciech Korfanty: biografia polityczna*, Wrocław 1975.

NETOGRAFIA

- <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/prezydent-odsloniecie-pomnik-wojciech-korfanty,1541>
- <https://soniadruga.pl/autorzy/jozef-krzyk>
- <https://postfactum.com.pl/autorzy-4/barbara-szmatoch-1>